

Nr 203.

Av herr **Björkman m. fl.**, om anslag till undervisning i färgeriteknik vid tekniska elementarskolan i Norrköping.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 1 föreslås under punkt 234 av åttonde huvudtiteln såsom bidrag till upprätthållande av undervisning i färgeriteknik vid tekniska elementarskolan i Norrköping ett *extra* anslag å kronor 1,000 att utgå under villkor, att för samma ändamål enahanda belopp tillskjutes av annan eller andra bidragsgivare.

Då enligt vårt förmenande genom ett anslag av detta belopp och på nämnda villkor någon betryggande säkerhet för möjligheten att upprätthålla denna färgeriundervisning icke erbjudes av staten, trots det behovet av densamma redan av 1907 års kommitté för utredning av den lägre tekniska undervisningens ordnande blev fastslaget och sedan dess än starkare framstått samt ecklesiastikministern nu framhåller, att den färgeritekniska undervisningens upprätthållande är ett *statsintresse*, anse vi oss böra föreslå en ökning av detsamma och det uppställda villkorets bortfallande. Då riksdagen nu för första gången har att taga ställning till denna fråga i den form, i vilken den nu föreligger, tillåta vi oss här något erinra om förhållandena inom färgeriyrket och de omständigheter i övrigt, som kunna vara av betydelse för ärendets behandling.

Färgmästarens yrke fordrar som bekant ingående kunskaper och en mycket lång lärotid. Några av de äldre inom yrket hava visserligen tillägnat sig ett erforderligt mått av yrkeskunskap enbart genom självstudier jämsides med det praktiska arbetet inom färgeriet. Vid den tiden, då dessa gingo sina läroår, voro emellertid arbetsuppgifterna icke på långt när så mångskiftande och av så komplicerad art som de, vilka möta färgaren av i dag. Färgeritekniken har liksom övriga grenar av tekniken tagit jättesteg framåt under de sista decennierna. För de yrkesmän, som varit med så gott som från början av denna utveckling och vilka kanske själva experimentellt bidragit till densamma och som i varje fall haft tillfälle att så småningom tillgodogöra sig gjorda rön och nya metoder, har det varit möjligt att hålla jämna steg med utvecklingen förutan någon facklig skolutbildning. Annorlunda ställer sig otvivelaktigt saken för en ung lärling, om han nu utan metodisk förutbildning kastas in i det forcerade arbetet på fabriken för att så att säga arbeta sig fram till ledareställning. Möjligen kan det efter många år av ihärdigt arbete lyckas honom att uppnå en förmansställning,

men de mera krävande och bättre avlönade platserna lära otvivelaktigt för framtiden komma att besättas med skolade färgmästare. Industrien är icke tillfreds med en generation nya färgare, som endast lärt sig mekaniskt sätta färg på dyrbara råvaror, men som stå fullständigt främmande för de kemiska processer, vars rätta förlopp är en nödvändig betingelse för ett lyckat resultat, och som därför också sakna förutsättningar för att på ett metodiskt och rationellt sätt kunna komma till rätta med mötande problem. Även äldre och eljest som mycket dugliga ansedda färgmästare erkänna, att de, på grund av bristande kunskaper i framför allt kemi, icke kunnat övervinna alla de svårigheter, som uppträda vid det dagliga arbetet. Det torde sålunda vara ovedersägligt, att det för en blivande färgmästare är nödvändigt att genom skolstudier tillägna sig goda förkunskaper för att kunna fylla de krav, som för närvarande ställas på en färgare och för att kunna följa med i den hastiga utvecklingen.

Nödvändigheten av en viss teoretisk och praktisk skolning har också flerstädes i utlandet framtingat inrättandet av färgerifackskolor. I Tyskland finnas sålunda för närvarande ett tiotal fackskolor för textilindustri, vid vilka särskild avdelning för färgeriteknik finnes. Många av våra nuvarande färgmästare hava också fått sin fackliga utbildning just vid dessa skolor och vid färgfabrikerna i utlandet. Utbildningen där är dock kostsam, icke minst på grund av de dryga skolavgifterna för utlänningar, vilka i allmänhet få betala fem till tio gånger så hög avgift som de infödda eleverna. Endast ekonomiskt mera lyckligt lottade och de, som erhållit stipendium för ändamålet, ha därför kunnat åtnjuta fördelen av en dylik utbildning. Allt eftersom industriens behov av dugliga färgmästare stegrats, har därför bristen på yrkeskunnigt folk inom landet blivit kännbar — och föranlett anställandet av utlänningar. *Särskilt som ifrågavarande befattningar i allmänhet kunna sägas vara väl avlönade, bör det vara ett allmänt nationellt intresse, att dessa kunna besättas med svenskar, speciellt i dessa tider av allmän trängsel inom de flesta övriga yrken.*

För att möjliggöra detta, är det otvivelaktigt nödvändigt att öka möjligheten till facklig skolutbildning för våra egna lärlingar. Det enda rationella torde härvid vara att inom landet anordna nödig färgeriundervisning. Vi vilja här även framhålla, att det av allt att döma endast torde vara en tidsfråga, när tillträdet till skolorna samt kurserna vid färgfabrikerna åtminstone i Tyskland helt skall stoppas för alla utlänningar. Intresset för ordnandet av en inhemsk skola är också mycket stort, såväl inom fabrikantkretsar som hos färgeriteknici själva.

En fristående fackskola för färgeriteknik komme emellertid att draga dryga kostnader, varför en kombination med ett av de befintliga tekniska läroverken, där redan förut kemiavdelning finnes, väl får anses som en lättare realiserbar lösning. Då industrien icke har behov av något större antal utexaminerade per år, kan elevantalet alltid hållas inom sådana grän-

ser, att befintliga lärarkrafter, genom att samundervisning ordnas med läroverkets övriga lärjungar, i stor utsträckning kunna utnyttjas utan någon merkostnad. Endast i de egentliga fackämnen bli i dylikt fall nya lärarkrafter erforderliga.

En kurs i färgeriteknik måste givetvis, med hänsyn till nödvändigheten att genom täta besök i färgerier av olika slag kunna komplettera och åskådliggöra undervisningen i skolan, vara förlagd till en ort med textilindustri. Såväl Borås som Norrköping äro ju utpräglade textilcentra och erbjuda därför rikliga möjligheter till studiebesök. På initiativ av Svenska färgeritekniska riksförbundet, som är en sammanslutning av Sveriges färgmästare och färgeritekniker och som har lokalavdelningar i Göteborg, Borås och Norrköping, har Norrköping blivit den ort, där början gjorts till ordnande av denna fackutbildningsfråga.

Efter hänvändelse till tekniska elementarskolan i Norrköping från Färgeritekniska riksförbundet föranstaltade skolans styrelse om utredning, huruvida undervisning i färgning skulle kunna, inom ramen av skolans nuvarande organisation, meddelas de av skolans lärjungar, som ämna ägna sig åt färgeriyrket. Skolan hade för övrigt redan förut haft anledning att rikta sin uppmärksamhet på detta spörsmål, enär ett flertal från skolans kemiska linje utexaminerade lärjungar efter ytterligare fackstudier i utlandet blivit dugande färgmästare. Sedan kungl. skolöverstyrelsen givit sitt tillstånd till anordnande av dylik undervisning, på villkor dock, att inga merkostnader av denna anledning finge åsamkas staten, inreddes ett färgerilaboratorium utan anlitande av statsmedel. Alltsedan början av vårterminen 1928 har också undervisning i hithörande ämnen meddelats de av kemiska avdelningens lärjungar, vilka gått den så kallade färgerikursen, som alltså kan betecknas som en underavdelning till den kemiska linjen. Merkostnaderna för denna undervisning, vilka utgöras av avlöning till extralärare i ämnet praktisk färgeriteknik, hava hittills måst täckas utan hjälp från statens sida.

Från Norrköpings fabriksförening erhöles sålunda för vårterminen 1928 ett anslag å c:a 1,300 kronor och för läsåret 1928—29 ett anslag å 1,200 kronor. Från Sv. färgeritekniska riksförbundet har för sistnämnda läsår likaledes erhållits ett bidrag å 1,200 kronor. Dessa bidrag hava dock icke varit tillräckliga för alla utgifter och resten av skolan måste på något sätt täckas av andra medel än statsmedel. Ehuru tack vare den samläsning, som kunnat ordnas, utgifterna varit jämförelsevis blygsamma, har dock för det sistförflutna läsåret uppstått en brist å i det närmaste 700 kronor. Skolans styrelsen har dock icke tvekat att även innevarande läsår med Kungl. Maj:ts tillstånd anordna en dylik färgerikurs i förhoppning om, att för saken intresserade ännu en gång skola visa sig villiga att ekonomiskt stödja detta första försök till en inhemsk fackundervisning för färgerimän. Några garantier för, att så även kommer att ske, finnas dock icke, och det

torde i varje fall vara helt uteslutet, att kursen skall kunna upprätthållas även under kommande år, om skolan såsom hittills skall vara hänvisad att i större eller mindre grad lita till enskildas offervillighet. Färgarna själva hava med sitt anslag tydligt ådagalagt sitt stora intresse för skolan, men detta anslag har även medfört ett så kraftigt grepp i deras givetvis ej alltför rikliga tillgångar, att skolan från detta håll icke ett följande år kan påräkna ens ett tillnärmelsevis så stort belopp som förr. Fabriksföreningen har visserligen kanske något större ekonomiska resurser, men man får icke förtänka densamma, om den, efter att hava givit ett så pass kraftigt handtag åt företaget för att kunna hjälpa fram svenska färgare, icke framgent är villig att till väsentlig del bekosta kursen, då ju industrien som sådan hittills genom inkallande av utländska färgare dock på ett för densamma tekniskt sett tillfredsställande sätt har kunnat lösa sin behovsfråga. Fabriksföreningen har för övrigt, såsom framgick vid behandlingen förra riksdagen av frågan om pension åt föreståndaren vid Lerningska vävskolan, så frikostigt ingått för bestridande av utgifter av allmän karaktär, att det vore obilligt att än ytterligare söka förmå föreningen till bidrag av samma art. Ty det torde väl vara befogat att betrakta ordnandet av denna fråga om färgeriutbildningen som ett socialt intresse, och icke som en de enskilda industriföretagens egen angelägenhet.

De förhållanden, under vilka färgeriundervisningen vid tekniska skolan nu arbetar, äro sålunda mycket osäkra, vilket förorsakat, att skolans styrelse icke ansett sig böra vidtaga några särskilda åtgärder för att hastigt göra den nya färgerikursen allmänt känd i landet, utan verksamheten har måst bedrivas mera försiktigt och under den förutsättningen, att den måhända en vacker dag på grund av brist på medel åter måste nedläggas. Att under dylika omständigheter åstadkomma det bästa tänkbara och på så kort tid uppnå en fullt tillfredsställande rekrytering, är givetvis icke möjligt. Det vore synnerligen beklagligt, om det hela skulle få avstanna, då en relativt ringa uppoffring från statens sida är tillräcklig för att säkerställa, att försöket kan fullföljas fram till den tidpunkt, då man vunnit tillräcklig erfarenhet för att med säkerhet kunna bedöma, huruvida denna undervisning bör för framtiden fortgå och eventuellt vidare utvecklas efter de för närvarande uppdragna riktlinjerna.

Riksdagen har genom sitt beslut att bevilja erforderligt anslag till en textilteknisk linje vid tekniska elementarskolan i Borås redan visat sig beakta det trängande behovet av textilundervisning i landet. Genom detta beslut kommer den *mekaniska* grenen av textiltekniken att bliva i detta avseende tillgodosedd. Det vore säkerligen lyckligt att nu fullfölja, vad som därigenom påbörjats, genom att även giva teknici inom den *kemiska* grenen motsvarande möjlighet till utbildning i Sverige.

Av kungl. skolöverstyrelsens riksdagspetita framgår, att skolöverstyrelsen finner det vara synnerligen önskvärt, att den hittills tämligen provisö-

riska kursen nu kunde bliva mera fast inordnad i läroverkets organisation, så att erforderliga hänsyn därtill kunde tagas vid det länge angelägna ordnandet av tekniska elementarskolans lokalfråga. Vi vilja därför i detta sammanhang omnämna, att Norrköpings stad, i utbyte mot den av tekniska elementarskolan för närvarande disponerade fastigheten, till lokaler för skolan upplåtit en annan förut till lasarett använd byggnad, vars värde med c:a 200,000 kronor överstiger förstnämnda fastighets och dessutom anslagit sammanlagt 350,000 kronor för, med hänsyn till tekniska elementarskolans behov, erforderliga ombyggnads- och inredningsarbeten. Vid denna frågas behandling inom de kommunala myndigheterna har också önskvärdheten av att snarast möjligt kunna bereda större lokaler för den färgeritekniska undervisningen kraftigt bidragit till att föra frågan fram mot den goda lösning, som nu uppnåtts. Då sålunda kommunen nu erbjuder de för en mera ingående undervisning i detta fack erforderliga lokaler i stället för det mera begränsade utrymme, som hittills stått till förfogande, men som dock för närvarande må anses tillräckligt för att möjliggöra kursens upprätthållande, har kommunen sålunda skapat en av betingelserna för ett lyckligt ordnande av denna, enligt vår mening, hela landet vidkommande angelägenhet.

Då sålunda allt synes vara väl tillrättalagt, med undantag av den viktiga ekonomifrågan, vilken svårligen torde kunna ordnas, utan statens mera effektiva mellankomst, anse vi, särskilt i betraktande av den jämförelsevis obetydliga summa, som erfordras, det icke kunna vara med statens intresse förenligt att genom ett för njuget tillmätt anslag riskera genomförandet av detta försök att på lämpligt sätt ordna denna för hela landet så betydelsefulla utbildningsfråga.

I sin framställning om statsanslag har skolans styrelse beräknat arvudet till extraläraren i praktisk färgeriteknik till 1,890 kronor och föreslagit en ökning av skolans *ordinarie* stat för budgetåret 1930—1931 med detta belopp. Under förutsättning av bifall till denna framställning hade denne extralärare liksom de övriga haft att på sitt arvode uppbära tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg efter de grunder, som riksdagen för nämnda år fastställer. Totala avlöningen skulle därför, beräknad efter de normer, som nu äro gällande och under antagande av ett indextal av 170, uppgå till i runt tal 3,200 kronor. Ett *extra* anslag måste, under förutsättning att det beräknas efter den av Kungl. Maj:t i detta fall följda principen, att staten bör bidraga med endast hälften av totala kostnaden, sålunda komma att uppgå till 1,600 kronor, i stället för nu föreslagna 1,000 kronor. Den summa, som måste anskaffas från enskilda bidragsgivare, bleve, trots en dylik ökning av anslaget, ändock 600 kronor mer, än vad som av Kungl. Maj:t ifrågasatts.

Som av det föregående framgår, anse vi dock synnerligen starka skäl föreligga, för att anslaget åtminstone för närvarande tillmätas så, att möj-

ligheten att upprätthålla denna kurs icke blir beroende av eventuellt ekonomiskt understöd från industrien eller enskilda. Däremot torde anskaffningen av erforderliga färger och råmaterial liksom hittills kunna ske utan någon kostnad för statsverket.

På grund av det sålunda anförda få vi därför hemställa,

att riksdagen ville till upprätthållande av undervisning i färgeriteknik vid tekniska elementarskolan i Norrköping för budgetåret 1930—1931 anvisa ett extra anslag av 3,200 kronor.

Stockholm den 20 januari 1930.

G. A. Björkman.

Karl Ward.

Ivar Anderson.

Felix Hamrin.

Edvard Lithander.
